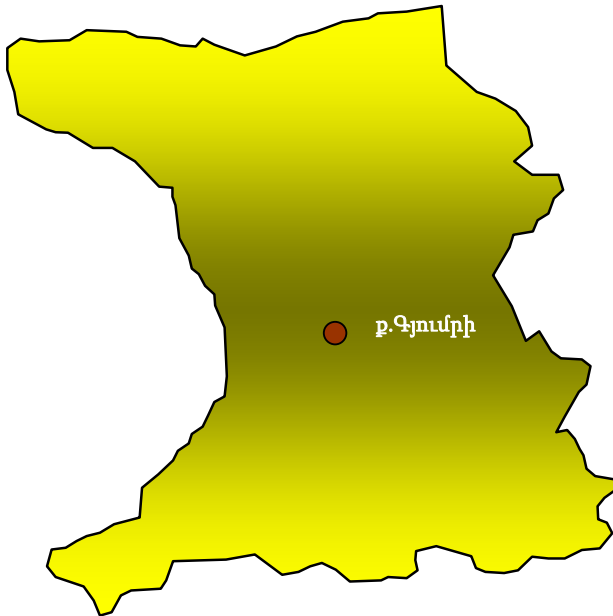

**ՀՀ ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՏՄԱԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ
ԵՎ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ**

Մարզկենտրոնը՝ ք. Գյումրի

<i>Մարզի տարածաշրջանները՝</i>	<i>Քաղաքները՝</i>
Արթիկ	Գյումրի
Ախուրյան	Արթիկ
Անի	Մարալիկ
Ամասիա	
Աշոցք	

**ՀՀ Շիրակի մարզը գտնվում է հանրապետության հյուսիս-արևմուտքում:
Պետական սահմանով սահմանակից է .**

- արևմուտքից՝ Թուրքիային,
- հյուսիսից՝ Վրաստանին,
- արևելքից՝ ՀՀ Լոռու մարզին,
- հարավից՝ ՀՀ Արագածոտնի մարզին:

Տարածքը	2681 քառ.կմ
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը	9 %
Քաղաքային համայնքներ	3
Գյուղական համայնքներ	116
Քաղաքներ	3
Գյուղեր	128
Բնակչության թվաքանակը 2010թ. հունվարի 1-ի դրությամբ	281.5 հազ.մարդ
<i>այդ թվում՝</i>	
քաղաքային	169.7 հազ.մարդ
գյուղական	111.8 հազ.մարդ
ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի թվաքանակի տեսակարար կշիռը, 2009թ.	8.7 %
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը	60.3 %
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր	229636 հա
այդ թվում՝ վարելահողեր	79822 հա

Վարչատարածքային բաժանումը 2010թ. հունվարի 1-ի դրությամբ

	Տարածքը, քառ. կմ	Մայրաքաղաքը/մարզկենտրոնը	Մարզկենտրոնի հեռավորությունը Երևանից, կմ	Բնակչության խտությունը, մարդ/կմ ²	Համայնքներ		Գյուղական բնակավայրեր
					քաղաքային	գյուղական	
Հայաստանի Հանրապետություն	29743	Երևան	-	109	48	866	949
ՀՀ Շիրակի մարզ	2681	Գյումրի	118	105	3	116	127

ՀՀ Շիրակի մարզի քաղաքները

(հունվարի 1-ի դրությամբ)

Քաղաքի անվանումը	Քաղաքի կարգավիճակ ստանալու տարեթիվը	Հեռավորությունը մինչև Երևան, կմ	Մշտական բնակչության թվաքանակը, հազ.մարդ				
			2006	2007	2008	2009	2010
Արթիկ	1945	100	17.3	17.3	17.3	17.4	17.4
Գյումրի	1840	118	148.3	147.7	147.0	146.3	146.3
Մարալիկ	1995	90	5.8	5.9	6.0	6.0	6.0

ՀՀ Շիրակի մարզ իր անունը ժառանգել է պատմական Հայաստանի Այրարատ աշխարհի Շիրակ գավառից: Լինելով ծովի մակերևույթից մոտ 1500-2000 մ բարձրության վրա (մարզի 52 գյուղեր գտնվում են ծովի մակերևույթից մոտ 1500-1700 մ, իսկ 55-ը՝ 2000 մ բարձրության վրա), հանդիսանում է Հայաստանի ամենացրտաշունչ տարածաշրջանը, որտեղ ձմռան օդի ջերմաստիճանն երբեմն հասնում է -46°C -ի:

Մարզի տարածքում են գտնվում Հառիճի (Արթիկից հարավ-արևելք), Մարմաշենի վանքերը (Գյումրիից հյուսիս-արևմուտք), Երեբունի (Անիպեմզայի մոտ), Սառնաղբյուրի Հոգեվանքը (VIIդ), Արթիկի եկեղեցիները և այլ հնություններ, որոնց մեծ մասը կառուցվել են X-XI դդ.-ում և ճարտարապետական մեծ արժեք ներկայացնող կոթողներ են:

Մարզի տարածքով են անցնում Հայաստանը Վրաստանին կապող գլխավոր երկաթգիծը և ավտոմոբիլային խճուղին: Այստեղ իրար են միանում Հայաստանի և Թուրքիայի երկաթուղային և ավտոճանապարհային ցանցերը:

Թուրքիայի հետ սահմանային Ախուրյան գետի վրա գործում է Ախուրյանի ջրամբարը, որն իր 526 մլն. մ³ ծավալով խոշորագույնն է հանրապետությունում:

ՀՀ Շիրակի մարզի արդյունաբերության առաջատար ճյուղերն են սննդամթերքի, ներառյալ խմիչքների, մանածագործական արտադրությունը և այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրությունը: Հայտնի են Արթիկի, Անիի տուֆն ու պեմզան:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով (մարզում գործում է օդանավակայան, որն ապահովում է օդային կապն արտաքին աշխարհի հետ):

2009թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական ճյուղերի տեսակարար կշիռները հանրապետության համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն՝ 2.7 %,
- գյուղատնտեսություն՝ 10.1 %,
- շինարարություն՝ 7.8 %,
- մանրածախ առևտուր՝ 2.3%,
- ծառայություններ՝ 2.4 %:

Գյումրի քաղաքը

Մարզկենտրոն Գյումրի քաղաքը (խորհրդային տարիներին՝ Լենինական) գտնվում է Երևանից 118 կմ հեռավորության վրա, բարձրությունը ծովի մակերևույթից շուրջ 1550 մ է:

Բնակչության թվաքանակը 2009թ. տարեվերջին կազմել է 146.3 հազ. մարդ: Այն բնակչության թվաքանակով և իր նշանակությամբ շարունակվում է համարվել Հայաստանի Հանրապետության երկրորդ քաղաքը:

Քաղաքը գտնվում է Ախուրյան գետի ձախ ափին: Այն բնակչության թվաքանակով և իր նշանակությամբ շարունակվում է համարվել որպես Հայաստանի Հանրապետության երկրորդ քաղաք:

Արթիկ քաղաքը

Արթիկ քաղաքը (2009թ. տարեվերջին՝ 17.4 հազ. բնակիչ, Երևանից 100 կմ հեռավորության վրա) գտնվում է Արագած լեռնազանգվածի հյուսիս-արևմտյան լանջին, բարձրությունը ծովի մակերևույթից 1760 մ է: Քաղաքով անցնում են Մարալիկ-Գյումրի երկաթգիծը և Ապարան-Գյումրի խճուղին:

Քաղաքի արդյունաբերական արտադրանքի հզորության հենարաններն են՝ սննդի, ապակյա կաղապարների, մեքենա-սարքավորանքների և հատուկ նշանակության սարքերի արտադրությունը:

Մարալիկ քաղաքը

Մարալիկ քաղաքը (2009թ. տարեվերջին՝ 6.0 հազ. մարդ, Երևանից 90 կմ հեռավորության վրա) գտնվում է Արագած լեռնազանգվածի արևմտյան լանջին, բարձրությունը ծովի մակերևույթից 1920 մ է: Քաղաքով է անցնում Գյումրի-Թալին-Երևան մայրուղին:

Քաղաքում զարգացած են տեքստիլ արդյունաբերությունը և շինանյութերի արդյունահանումը և գյուղատնտեսությունը:

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը *	
		2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ	2010թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ
Գյումրի	ք. Գյումրի	146438	146272
Արթիկ	ք. Արթիկ	17358	17381
Մարալիկ	ք. Մարալիկ	5984	6035

* ՀՀ Շիրակի մարզի քաղաքային համայնքների բնակչության թվաքանակը ներկայացվել է ընթացիկ հաշվառմամբ:

ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

	Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը**	
			2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ	2010թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ
1	Ազատան		5631	5697
2	Ալվար	• Ալվար • Արավետ	164	168
3	Ախուրիկ		1238	1236
4	Ախուրյան		10052	9643
5	Աղին	• Աղին • Աղին կայարան	567	598
6	Աղվորիկ		117	118
7	Ամասիա		2163	2218
8	Այգեբազ		739	766
9	Անիավան		520	516
10	Անիպեմզա		520	523
11	Անուշավան		2197	2185
12	Աշոցք		2477	2482
13	Առափի		2094	2053
14	Արդենիս		146	177
15	Արեգնադեն		333	342
16	Արփենի		397	397
17	Արևիկ		1782	1781
18	Արևշատ		2060	2082
19	Բայանդուր		688	690
20	Բանդիվան		248	245
21	Բաշգյուղ		55	53
22	Բավրա		538	577
23	Բասեն		1828	1913
24	Բենիսամին		746	745
25	Բերդաշեն	• Բերդաշեն • Պաղակն	263	269
26	Բյուրակն		904	926
27	Գառնառիճ	• Գառնառիճ • Եղնաջուր	268	273
28	Գեղամիստ		1269	1277
29	Գետափ		822	822
30	Գետք		623	601
31	Գոգհովիտ		342	389
32	Գտաշեն	• Գտաշեն • Կամխուտ	249	258
33	Գուսանագյուղ		1061	1055
34	Երազգավորս		1647	1659
35	Զարիշատ	• Զարիշատ • Երիզակ	69	81
36	Զորակերտ	• Զորակերտ • Դարիկ	163	165
37	Զուլգաղբյուր		485	488
38	Թավշուտ		435	436
39	Թորոսգյուղ		298	283
40	Իսահակյան	• Իսահակյան • Բարձրաշեն	1231	1225
41	Լանջիկ		1045	1046
42	Լեռնագյուղ		30	30

** ՀՀ Շիրակի մարզի գյուղական համայնքների այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ գյուղական համայնքների կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» պետական վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 866 գյուղական համայնքների մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ ամբողջությամբ և ըստ մարզերի ունի որոշակի շեղում բնակչության բնթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են ՀՀ արդարադատության նախարարության և ՀՀ կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանության վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա (շեղումը՝ 01.01.2009թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է +5.4%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գյուղական համայնքների միջև խնդրո առարկա տեղեկատվության փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:

	Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը**	
			2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ	2010թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ
43	Լեռնակերտ		1538	1538
44	Լեռնուտ		198	196
45	Լուսակերտ		757	761
46	Լուսաղբյուր		685	666
47	Ծաղկուտ	• Ծաղկուտ • Լորասար	260	263
48	Կամո		1545	1548
49	Կապս		1101	1025
50	Կառնուտ		1100	1105
51	Կարմրավան		231	261
52	Կարմրաքար		51	48
53	Կաքավասար		146	156
54	Կրաշեն		268	281
55	Կրասար		449	544
56	Հայկաձոր		530	541
57	Հայկասար		248	249
58	Հայկավան		1514	1521
59	Հայրենյաց		835	840
60	Հառիճ		1540	1540
61	Հարթաշեն		183	147
62	Հացիկ	• Հացիկ • Հացիկավան (Մայիսյան կայարան)	1058	1109
63	Հողմիկ		518	529
64	Հոռոմ		2485	2503
65	Հովիտ		560	547
66	Հովտաշեն		298	299
67	Հովտուն		213	214
68	Հովունի		718	730
69	Ձիթհանքով		1565	1557
70	Ձորակապ		1206	1222
71	Ձորաշեն		235	235
72	Ղազանչի		522	537
73	Ղարիբջանյան	• Ղարիբջանյան • Ախտրյան կայարան	1053	1047
74	Մայիսյան		2010	1972
75	Մարմաշեն		2274	2444
76	Մեծ Մանթաշ		2488	2495
77	Մեծ Սարիար		376	376
78	Մեծ Մեպասար		826	885
79	Մեղրաշատ		439	510
80	Մեղրաշեն		1499	1505
81	Մուսայելյան (Աշոցքի տարածաշրջան)		368	357
82	Նահապետավան		1158	1214
83	Նոր կյանք		1929	1944
84	Նորշեն	• Նորշեն • Խարկով	992	963
85	Շաղիկ		119	121
86	Շիրակ		1072	1097
87	Շիրակավան		776	789
88	Ողջի		517	588
89	Ոսկեհասկ		2704	2516
90	Պեմզաշեն		3727	3249
91	Ջաջուռ		1113	1083
92	Ջաջուռավան		243	243
93	Ջրաձոր		264	273
94	Ջրառատ		1267	1265
95	Ջրափի		1145	1133
96	Սպուտ		108	108

	Համայնքի անվանումը	Բնակավայրի անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը**	
			2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ	2010թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ
97	Սառնաղբյուր		3399	3466
98	Սարագյուղ		226	197
99	Սարայանց		1180	1180
100	Սարակալ		606	604
101	Սարապատ		109	106
102	Սարատակ		1430	1420
103	Սիզավետ		380	395
104	Սպանդարյան		1725	1742
105	Վահրամաբերդ		1876	1803
106	Վահրամաբերդ		105	103
107	Վարդաքար		710	720
108	Տուֆաշեն		529	525
109	Յողամարգ		566	566
110	Փանիկ		3158	3184
111	Փոքրաշեն		217	223
112	Փոքր Մանթաշ		2621	2888
113	Փոքր Սարիար		249	256
114	Փոքր Սեպասար		200	217
115	Քարաբերդ		1312	1302
116	Քեթի		1091	1093

ՀՀ ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ԹԱՂԱՅԻՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ԸԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2009թ.

	Ընդամենը	նրանցից`	
		կանայք ¹	տղամարդիկ ¹
Բնակչությունը, մարդ	10000	5123	4877
Ծնվածներ, մարդ	142	65	77
Մահացածներ, մարդ	98	48	50
Ամուսնություններ	53	X	X
Ամուսնալուծություններ	7	X	X
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	27.8	X	X
Կրթության ոլորտ. հաճախումը կրթօջախներ, մարդ`			
նախադպրոցական	132	67	65
հանրակրթական	1269	609	660
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան-ստեղծագործական կենտրոններ	96	66	30
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	41	14	27
միջին մասնագիտական	107	73	34
բարձրագույն մասնագիտական	264	156	108
Առողջապահության ոլորտ`			

¹ Ցուցանիշները հաշվարկային են:

	Ընդամենը	Նրանցից՝	
		կանայք ¹	տղամարդիկ ¹
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	27962
Մարզիկներ	272	36	236
Ջբաղվածներ	2993
նրանցից՝ գիտական հիմնարկներում	4	2	2
նրանցից՝ գիտության դոկտոր	0.0	0.0	0.0
գիտության թեկնածուներ	1	-	1
ուսուցիչներ	146	122	24
բժիշկներ	20
միջին բուժանձնակազմ	54
Գործազուրկներ /պաշտոնապես գրանցված/, մարդ	445	301	144
Սոցիալական ապահովության ոլորտ			
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1748
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	729	X	X
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում			
գրադարան	23137
թատրոն	1004
համերգ	176
թանգարան	1040
Իրավական ոլորտ			
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	31	X	X
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	15	X	X
միջին ծանրության	9	X	X
ծանր	7	X	X
առանձնապես ծանր	0.0	X	X